

**Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кохан Н.В.

**Трудове право України та ЄС:
методичні вказівки для підготовки
до семінарських(практичних) занять
здобувачів денної форми здобуття освіти
спеціальності D8 «Право»
ОПШ «Міжнародне та європейське право»**

Івано-Франківськ, 2025

Затверджено на засіданні кафедри трудового, екологічного та аграрного права Навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету ім. В. Стефаника
Протокол №1 від 26.08.2025р.

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету ім. В. Стефаника
Протокол №1 від 09.09.2025р.

Рецензенти:

Кернякевич-Танасійчук Ю.В. доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Данилюк Л.Р. кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового екологічного та аграрного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Кохан Н. В. Трудове право України та ЄС: методичні вказівки для підготовки до семінарських(практичних) занять здобувачів денної форми здобуття освіти спеціальності D8 «Право», ОПП «Міжнародне та європейське право». Електронне видання. Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 41 с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять розроблені на основі ОПП «Міжнародне та європейське право», є складовою методичного забезпечення вивчення освітньої компоненти «Трудове право України та ЄС», покликані сприяти підготовці здобувачів до семінарських занять, виконанню практичних завдань, засвоєнню основних термінологічних понять, опрацюванню нормативної та наукової літератури при поглибленому вивченні теми. Вказівки містять методичні рекомендації, що спрямовують здобувача при вивченні теми, містять перелік питань, які виносяться для обговорення на семінарському занятті та комплекс практичних завдань для кращого засвоєння отриманих теоретичних знань.

Методична розробка призначена для здобувачів вищої освіти, викладачів.

Зміст

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять	6
Тема № 1 Поняття та джерела трудового права України та ЄС.....	6
Тема № 2 Принципи трудового права України та ЄС	9
Тема № 3 Трудові правовідносини в Україні та ЄС	11
Тема № 4 Зайнятість та працевлаштування в Україні та ЄС.....	14
Тема № 5 Соціальне партнерство в Україні та ЄС.....	16
Тема № 6 Трудовий договір в Україні та ЄС.....	17
Тема № 7 Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку за законодавством України та ЄС.....	22
Тема № 8 Правове регулювання оплати праці за законодавством України та ЄС	25
Тема № 9 Дисципліна праці та дисциплінарна відповідальність за трудовим правом України та ЄС	28
Тема № 10 Матеріальна відповідальність за трудовим правом України та ЄС	31
Тема № 11 Правове регулювання охорони праці за законодавством України та ЄС	34
Тема № 12 Правове регулювання трудових спорів за законодавством України та ЄС	37
Тема № 13 Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю за законодавством України та ЄС	40

ПЕРЕДМОВА

Вивчення Трудового права України та ЄС передбачає вивчення норм трудового права України та норм трудового права ЄС. Оскільки, зміна політико-економічних зв'язків між країнами, мобільність людей, посилення інтересу до розвитку інших країн, сприяє інтенсивному розвитку міжнародних трудових правовідносин. З розвитком цих правовідносин, забезпечується зміна трудового законодавства України. У міжнародних відносинах пріоритетнішими стають договірні зв'язки як на загальнодержавному, так і на локальному рівні, що потребує постійного удосконалення норм вітчизняного трудового права, яке згідно із ст. 9 Конституції України та ст. 8¹ КЗпП України повинні відповідати нормам міжнародного трудового права.

Таким чином, вивчати дану дисципліну, необхідно через порівняння норм трудового права України та норм трудового права ЄС.

Вивчення дисципліни відбувається через поєднання теорії та практики, яке здійснюється через аналіз трудового законодавства України та окремих ЄС, вирішенням завдань-казусів. Дана навчальна дисципліна розвиває відповідні практичні навички, що дозволяє постійно вивчати не тільки психологію працівника, а й роботодавця, та в цілому також ще й організаційно-управлінські відносини.

З цією метою, згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: основні загальнотеоретичні поняття трудового права України та ЄС; коло суспільних відносин, що входять до сфери регулювання трудового права України та ЄС; методи регулювання цих відносин; коло суб'єктів трудових відносин; джерела трудового законодавства України та трудове законодавство ЄС, розуміти їхній зміст, порівнювати та уміти застосовувати у конкретній життєвій ситуації; головну мету норм трудового законодавства; основні інститути трудового права України та ЄС; механізм виникнення, зміни та припинення трудових відносин України та ЄС; права та обов'язки суб'єктів трудового права й трудового правовідношення України та ЄС; умови та порядок колективного, індивідуального регулювання відносин у законодавстві України та ЄС; способи регулювання та захисту свого права на працю, порядок та правову технологію розгляду трудових спорів у трудовому законодавстві України та законодавстві ЄС.

вміти: орієнтуватися у системі норм трудового права України та ЄС; пояснити та застосувати у конкретній ситуації внутрішнє та міжнародне законодавство про працю; розрізняти відносини, що регулюються трудовим правом, від відносин, які регулюються іншими галузями права і давати правову оцінку такому розмежуванню; давати правильну юридичну кваліфікацію конкретним трудовим відносинам; аналізувати і узагальнювати законодавчі акти України та ЄС, вивчений матеріал; застосовувати юридично грамотні та обґрунтовані рішення по реалізації норм трудового права України та ЄС в практичній діяльності; володіти змістом трудових правовідносин, які виражають юридичні права і обов'язки суб'єктів трудових правовідносин України та ЄС; розробляти та виконувати проекти колективних договорів, трудових договорів, контрактів та інших локальних соціально-правових документів; знати, порівняти та проаналізувати трудове законодавство України з законодавством ЄС.

Основою для підготовки до семінарських (практичних) занять є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

Анакіна Т.М., Комарова Т.В., Трагнюк О.Я., Яковюк І.В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Підручник. Харків: Право, 2019. 360с.

Андріїв В.М. Міжнародне трудове право. Навчальний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2017. 574с.

Бойко М. Д. Порівняльне трудове право. Навчальний посібник. Київ: Олан, 2006. 381с.

Бойко М.Д., Хазін М.А. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 400с.

- Борута І. Трудове право ЄС. Навчальний посібник Одеса: Юридична література, 2004. 91с.
- Болотіна Н.Б. Трудове право України. Підручник. Київ: Знання, 2008. 860с.
- Венедіктов В.С. Сучасні проблеми трудового права України. Навчальний посібник для магістрантів та аспірантів. Харків: Право, 2018. 294с.
- Венедіктов В.С. та ін. Охорона праці: європейські і міжнародні стандарти та законодавство України (порівняльний аналіз). За ред. д-ра юрид. наук, проф. В.С.Венедіктова. Державний департамент з питань адаптації законодавства. Українська асоціація фахівців трудового права. Харків: Київ, 2006. 680 с.
- Венедіктов С. В. Правове регулювання трудових відносин: вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Київ: Алерта, 2012. 367 с.
- Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ : «Видавництво Людмила», 2021. 216с.
- Венедіктов В.С. Міжнародне та порівняльне трудове право: підручник. Київ: Діа, 2023. 260с.
- Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу. Монографія. Н. М. Хуторян, Ю. В. Баранюк, С. В. Дріжчана, Л. П. Гаращенко, І. П. Лаврінчук, О. В. Макогон, М.П. Стадник, Г. І. Чанишева; Відп. ред. Н. М. Хуторян. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 304 с.
- Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.
- Іншин М.І., Щербина В.І. Трудове право України та зарубіжних країн: Академічний курс. Харків: Колегіум, 2017. 1122с.
- Іванов Ю.Ф., Іванова М.В. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність редакція юридичних видань, 2020. 442с.
- Кайда Н.Я. Проблеми адаптації трудового законодавства України до законодавства ЄС. Монографія. ЦУЛ, 2020. 360с.
- Курс порівняльного трудового права. Підручник у 2 томах. За ред. акад. А.Р.Мацюка. 2-ге вид., змін, і доп. Харків: Діса плюс 2015. Т. 1. 1056 с. Т 2. 744 с.
- Мельник К.Ю. Трудове право України. Підручник. Харків: Діса плюс, 2014. 480с.
- Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу. Монографія. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596с.
- Право Європейського Союзу. Підручник. За заг. ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене і допов. Харків: Право, 2019. 442 с.
- Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право. Посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 192с.
- Порівняльне трудове право. Навчальний посібник. За заг. Ред.. Мацка А.С. Київ: МАУП, 2005, 168с. / <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/nw42.pdf>
- Сироїд Т.Л. Основи права Європейського союзу. Підручник. Харків: Право, 2020. 590с.
- Трудове право України: Підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.
- Трудове право України. Підручник. За заг.ред. Ярошенко О.М. Харків, 2022. 376с.
- Трудове право ЄС: основне для українського адвоката / В. Поліщук, К. Цветкова, Д. Навроцький, Н. Кайда, А. Андрушко, А. Якімова, І. Шапошнікова, Н. Кохан. Х : ФАКТОРМЕДІА, 2024. 103 с.
https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Трудове%20право%20ЄС_%20основне%20для%20українського%20адвоката.pdf

У методичних вказівках для підготовки до семінарських (практичних) занять, до тем, які виносяться на розгляд подається коротка анотація теми, детальний перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, перелік контрольних питань, які передбачають конкретизацію основних положень теми, термінологічні і практичні завдання до теми, а також літературу для глибшого та всебічного опанування студентами певної теми.

Підготовка до семінарських занять не вимагає від студентів переписування в зошит положень із підручників, однак для належних, обґрунтованих відповідей в зошит студентами

можуть вказуватись номери статей чи посилання на певний нормативний акт, положення. Разом з тим, студент може скласти план відповіді на кожне питання теми для полегшеної відповіді.

Проте, у письмовому вигляді студенти повинні виконувати термінологічні, методичні та практичні завдання із зазначенням теми, що вивчається. Письмове невиконання практичних завдань, означає незадовільну підготовку студента до заняття, що тягне за собою незадовільну оцінку за семінарському занятті.

При вирішенні студентами задач-казусів вимагається аналізу кола відносин, які склалися та вибрати правові норми, що підходять для вирішення задачі. Вибравши необхідну норму, студент повинен переконатись у її чинності і впевнитись, що саме вона є нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі її аналізу, на підставі вивченого теоретичного матеріалу, необхідно протлумачити зміст норми, що використовується для вирішення казусу.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять

Загальна частина

Тема № 1. Поняття та джерела трудового права України та ЄС

Вивчаючи дану тему, необхідно розкрити поняття трудового права України та його розуміння в ЄС. Розкрити такі його аспекти як галузі права, науки, системи законодавства.

Окремого дослідження через порівняння, потребують питання предмету та методу трудового права в Україні та в ЄС, адже дані поняття, відображують самостійність даної галузі права. Досліджуючи функції права, слід приділити увагу тенденціям його розвитку в Україні та ЄС.

Вивчаючи дану галузь, доцільно проаналізувати джерела їх особливості за законодавством України та ЄС.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття трудового права України та ЄС.
2. Предмет трудового права України та ЄС.
3. Метод правового регулювання трудових правовідносин в Україні та ЄС.
4. Функції трудового права України та ЄС.
5. Система трудового права України та ЄС.
6. Джерела трудового права України. Їх особливості.
7. Джерела трудового права ЄС. Законодавство країн ЄС в сфері трудового права.
8. Дія нормативно-правових актів трудового права у часі, просторі і за категоріями працівників.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі визначення: поняття трудового права України, трудове право ЄС, предмет трудового права, система трудового права, метод трудового права, функції трудового права, джерела трудового права, локальні акти.

Практичні завдання:

1). За предметом правового регулювання відмежуйте трудове право України від суміжних галузей права України.

2). З'ясуйте різницю між поняттями: трудове право як галузь права, як наука, навчальна дисципліна та система законодавства.

3). Заповніть таблицю розкриваючи основні поняття:

Основні поняття:	За законодавством України	За законодавством країн ЄС
Поняття трудового права		
Предмет трудового права		
Методи регулювання трудових відносин		

Функції трудового права		
Система трудового права		
Джерела регулювання трудових відносин		

Література:

Вісьтак М. Співвідношення норм національного і міжнародного трудового права *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 9. С. 47–51

Волохов О. С. Міжнародно-правове регулювання праці: поняття та принципи. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 56. С. 337–342

Гарашенко Л.П. Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи. *Юридична наука*. 2011. № 1(1). С. 119-123.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/jnn_2011_1_19.pdf

Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: Монографія / Н. М. Хуторян, Ю. В. Баранюк, С. В. Дріжчана, Л. П. Гарашенко, І. П. Лаврінчук, О. В. Макогон, М.П. Стадник, Г. І. Чанишева; Відп. ред. Н. М. Хуторян. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 304 с.

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128.
http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Дудаш Т. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичний аспект). *Право України*. 2010 № 2. Ст.173.

Єрмоєнко В.В. Колізійні норми в проекті ТК України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С.34-40.

Козуб І. Джерела і форми трудового права: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2011. №1. С.56-60.

Козуб І. Місце трудового права в системі права України. *Юридична Україна*. 2011. №2. С.57-61.

Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі. *Право України*. 2010 № 10. Ст.119.
file:///F:/%D0%A5%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%86%D0%87/%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%20%D0%84%D0%A1/content-pravoukr-2010-10-pravoukr_2010_10-1.pdf

Кожушко С. Поняття трудового права в сучасних умовах: стан і перспектива. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 42-44.

Курс порівняльного трудового права: підручник. Іншин М.І., Мацюк А.Р., Соцький А.М., Щербина В.І. За ред. акад. А.Р. Мацюка. Харків: Ніка Нова, 2012. 980 с.

Лукаш С. С. Співвідношення централізованого і локального регулювання трудових відносин в умовах ринкової економіки. Монографія. Харків: Фінн, 2010. 368с.

Лазор В. Система Трудового права України в сучасних умовах та її співвідношення з системою національного права. *Юридична Україна*. 2006. №9. С.43-48.

Микієвич М.М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 200 с.

Омельченко О.Л. Адаптація трудового законодавства України до законодавства Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05/ О.Л. Омельченко Київ, 2010. 185с.

Постовалова Т.А. Трудове право Европейского союзу: теория і практика [Електронний ресурс]

Режим доступу:
<https://books.google.com.ua/books?id=t6B8BwAAQBAJ&pg=PT7&lpg=PT7&dq=%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5+%D0%B8+%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5+%D0%BF%D1>

Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з ішої сторони від 27.06.2014 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Тема № 2. Принципи трудового права України та ЄС

Принципи трудового права це засадничі ідеї (засади), які визначають сферу його дії, порядок встановлення прав та обов'язків суб'єктів права, гарантії захисту їх прав та законних інтересів.

На занятті необхідно дослідити та проаналізувати загально-правові, міжгалузеві та галузеві принципи трудового права, які знайшли своє відображення у Конституції України, КЗпП України, Законах України. Разом з тим, необхідно провести порівняльний аналіз принципів трудового права України та принципів трудового права ЄС. Необхідно розкрити взаємозв'язок принципів трудового права із нормами права.

Особливу увагу приділити таким галузевим принципам: принцип свободи праці; недопущення дискримінації у сфері праці та зайнятості; єдності та диференціації правового регулювання; свободи об'єднання для захисту своїх прав, свобод і законних інтересів; оптимального поєднання централізованого і договірною правового регулювання; соціального партнерства і договірною встановлення умов праці; визнання незаконними умов договорів про працю, які погіршують правове становище працівників; дотримання дисципліни праці і підпорядкування певному правовому режиму.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, класифікація та значення принципів трудового права України.
2. Принципи трудового права, закріплені в Кодексі Законів про Працю України та інших законодавчих актах про працю.
3. Принципи трудового права, закріплені у міжнародних актах.
4. Принципи здійснення права на працю в ЄС (заборони дискримінації, заборони примусової праці, свободи переміщення працівників, принцип гендерної рівності).
5. Зміст і конкретизація галузевих принципів трудового права України.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: принципи трудового права, дискримінація у сфері праці, примусова праця, гендерна рівність.

Практичні завдання:

- 1). Випишіть статті з Конституції України та з Кодексу законів про працю України, в яких закріплені принципи трудового права України.
- 2). Порівняйте галузеві принципи трудового права України з принципами, які закріплені в законодавстві ЄС.

Література:

Волощук О. Принцип забезпечення права на відпочинок як інституційний принцип трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 13-16.

Гаврилук Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Дарморіс О. М. Поняття та основні принципи трудового права Європейського Союзу Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 45. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. С. 375-381.

Лавріненко О. В. Принцип єдності й диференціації правового регулювання соціально-трудових відносин у системі галузевих принципів трудового права України : Монографія Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2010. 358 с.

Дубей В. Заборона дискримінації у сфері праці: теоретичні питання і нормативне забезпечення. *Право України*. 2005 № 11. С.33-35.

Жернаков В. Поняття примусової праці за законодавством України. *Право України*. 1997. №10. С.35-39.

Жернаков В. Свобода праці як принцип сучасного трудового права. *Право України*. 1999. №3. С.34-36.

Срьоменко В. Правові форми реалізації громадянами права на працю. *Право України*. 1999. №1. С.16-19.

Європейське право. Право Європейського союзу. Книга 2.(УЗ-х книгах) Підручник.. Київ. нац. ун-т ім. Т.Г.Шевченка, Інститут міжнародних відносин За заг.ред. В.І. Муравйова. Київ Ін Юре. 2015. 307с.

Конопельцева О.О. Заборона примусової праці як принцип трудового права. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 98-104. <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Konopeltseva18.pdf>

Мельник К. Щодо розуміння єдності трудового права. *Юридична Україна*. 2010. №3. Ст. 79-83.

Ризасва Афаг Рамиз кызы Правовые основы социальной политики и регулирования трудовых отношений в Европейском Союзе [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjIqPOekeTOAhUGOJoKHSRIBDQQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fold.mgimo.ru%2Ffiles%2F71621%2Favto%2Fref_rizaeva.doc&usq=AFQjCNGnscGTrwOYdCLfybBEon0sk972Ww&sig2=WQA8btFKJ6lX4BN2mHHwqg&bvm=bv.131286987,d.bGg

Старчук О.В. Підходи до розуміння нормативності принципів трудового права України *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №12. С.44-49.

Старчук О. В. Класифікація принципів трудового права України. *Юридична Україна*. 2011. №8. С. 82-86.

Щерб'юк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок. *Право України*. 2009 № 1. С.63-67.

Щербина В. Про основоположні принципи трудового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 1. С. 13-17.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з ішої сторони від 27.06.2014 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

Про скасування примусової праці: Конвенція МОП № 105, 1957 р. (ратифікована 5 жовтня 2000 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013#Text

Про примусову чи обов'язкову працю: Конвенція МОП № 29, 1930 р. (ратифікована 9 червня 1956 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Директива Ради № 2000/43/ЄС від 29.06.2000 про реалізацію принципу рівного ставлення незалежно від расового чи етнічного походження;

Директива Ради № 2000/78/ЄС від 27.11.2000, що встановлює загальну систему рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності;

Директива Ради № 2004/113/ЄС від 13.12.2004 про реалізацію принципів рівного ставлення до чоловіків та жінок у питаннях доступу та постачання товарів та послуг;

Директива № 2006/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5.07.2006 про реалізацію принципів рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості (зі змінами).

Тема № 3. Трудові правовідносини в Україні та ЄС

Трудові правовідносини виникають на підставі вольових дій між конкретними суб'єктами і мають конкретний зміст. Їх особливістю є те, що вони є результатом впливу не лише державних нормативно-правових актів, а й результатом договірно-правових актів – актів соціального партнерства, які містять норми права, ухвалені соціальними партнерами у межах наданих їм повноважень.

Вивчаючи дану тему, слід приділити значну увагу поняттю правовідносин, їх ознакам, через які відображаються особливості трудових правовідносин. Порівняти підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин за законодавством України та ЄС. Особливу увагу приділити особливостям міжнародно-трудовим відносинам та трудовим правовідносинам ЄС.

Досліджуючи питання суб'єкти правовідносин, слід розмежувати поняття, «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин». Слід визначити правосуб'єктність суб'єктів трудових правовідносин за трудовим законодавством України та ЄС. Також, необхідно визначити права та обов'язки трудового колективу, профспілкової організації за трудовим законодавством України та ЄС.

Характеризуючи зміст трудових правовідносин, потрібно провести правовий аналіз прав, обов'язків суб'єктів трудових відносин, які закріплені у чинному законодавстві України та законодавстві ЄС.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та види трудових правовідносин в Україні та ЄС. Їх особливості.
2. Суб'єкти трудових правовідносин, їх трудова правосуб'єктність.
  - а) працівник, як суб'єкт трудових правовідносин;
  - б) роботодавець, як суб'єкт трудових правовідносин;
3. Трудовий колектив та профспілкова організація як суб'єкти трудового права.
4. Зміст трудових правовідносин, основні права та обов'язки суб'єктів за законодавством України та ЄС.
5. Підстави та умови виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудові правовідносини; зміст правовідносин; суб'єкт трудового права; суб'єкт трудових правовідносин; правосуб'єктність суб'єктів трудових відносин, трудовий колектив; профспілки; об'єкт трудових правовідносин.

Практичні завдання:

- 1). За допомогою таблиці порівняйте вік, з якого виникають трудові правовідносини в Україні та країнах ЄС (країни вибираєте довільно).
- 2). Схематизуйте підстави виникнення, зміни та припинення трудових відносин, які містяться у КЗпП України та країнах ЄС.

Література:

Барабаш О. Щодо властивостей трудових правовідносин. *Право України*. 1998. №3. С.64-69.

Вишновецька С. Трудові правовідносини як об'єкт дослідження науки трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 1. С. 60-63.

Вишновецька С. Поняття та особливості трудових процесуальних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 4. С. 71-74.

- Горевий В. Окремі питання щодо поняття «роботодавець» як суб'єкт трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 105-106.
- Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.
- Данилюк О. Призначення на посаду як правостворюючий фактичний склад у трудовому праві України. *Юридична Україна*. 2007. №2. С. 58-62.
- Заржицький О. Про трудові процесуальні правовідносини. *Право України*. 2008 № 3. С.65-68.
- Заржицький О., Литвин О. Склад трудових процесуальних правовідносин. *Право України*. 2007 № 8. С.54-57.
- Козуб І. Працездатність та здатність до роботи: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2009. №9. С. 70-73.
- Коритко Л. Характеристика трудових відносин в праві Австро-Угорщини 19-поч. 20 століття. *Юридична Україна*. 2010. №12. С. 61-66.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності в умовах кодифікації трудового законодавства: проблеми та напрями вирішення. *Право України*. 2009 № 3. С.48-53.
- Костюк В. Зміст трудової правосуб'єктності працівника за трудовим законодавством України та проектом Трудового кодексу: науково-правовий аспект. *Право України*. 2010 № 11. С.140-146.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця у контексті кодифікації трудового законодавства. *Право України*. 2010 № 8. С.95-102.
- Костюк В. Трудова правосуб'єктність як основна правова властивість трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 8. С. 35-39.
- Лазор Л. Правове регулювання правосуб'єктності у сфері трудового права в ринкових умовах. *Право України*. 2010. № 12. С.108-114.
- Лазор В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права і сторона трудових спорів. *Право України*. 2003 № 10. С.100-104.
- Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна* 2012. №5. С. 69-73.
- Павлович З., П'ятина В. Правове регулювання діяльності трудових колективів при нових формах власності. *Право України*. 1995. №7. С.41-43.
- Пивоваров В. Правосуб'єктність фізичної особи, як суб'єкта трудових правовідносин. *Юридична Україна*. 2011. №3. С. 70-73.
- Пилипенко П. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах. *Право України*. 1999. №12. С.94.
- Прокопенко В. Власник і уповноважений ним орган як суб'єкти трудового права. *Право України*. 1994. №10. С.20-23.
- Середа О. Обов'язки роботодавця та правові наслідки їх невиконання. *Право України*. 2002 № 9. С.82-85.
- Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект. Монографія. Харків: видавництво «ФІНН», 2011. 336с.
- Чанишева Г.І. Колективні відносини у сфері праці: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: автореф. на здоб. наук. ступ. д.ю.н.: спец. 12.00.05. Харків, 2002. 20 с.
- Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.
- Якушев І. Правосуб'єктність в теорії трудового права. *Право України*. 2008 № 3. С.36-39.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Коментар до статей 1, 2 КЗпП України. Стичинський Б.С., Зуб І.В., Ротань В.Г. Научно-практический комментарий к законодательству Украины о труде. Киев: Севастополь: Инст. Юрид. Исследований, 2001.

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями: Закон ВР СРСР 17 червня 1983 р. N 9500-X. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9500400-83>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Угода про асоціацію між Україною та ЄС: соціально-трудоий вимір. Книга перша: збірник актів законодавства України та *acquis communautaire* [упорядник З. Я. Козак]. Львів: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство довілля», 2015. 1144 с.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС: соціально-трудоий вимір. Книга друга: Збірник актів законодавства України та *acquis communautaire* [упорядник З. Я. Козак]. Львів: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство довілля», 2015. 1392 с.

Директива № 2002/14/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.03.2002 про встановлення загальної структури інформування та консультації працівників Європейського Співтовариства – Спільна декларація Європейського парламенту, Ради та Комісії про представництво працівників;

Тема № 4. Зайнятість та працевлаштування в Україні та ЄС

Із прийняттям Закону України «Про зайнятість населення» та Закону України «Про професійний розвиток працівників» питання працевлаштування, навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації виходить на новий рівень. Таким чином, використовуючи законодавчі акти, студентам слід дослідити державні гарантії забезпечення права та вибору зайнятості в Україні; провести порівняльний аналіз понять «працевлаштування» та «зайнятості»; встановити правові форми працевлаштування за законодавством України та ЄС.

Окрему увагу слід приділити правовідносинам у сфері зайнятості, які виникають у ЄС. Слід розкрити поняття «блакитної карти», тимчасового захисту ЄС, умовам та порядку їх надання.

Провести порівняльний аналіз прав та обов'язків безробітного за законодавством України та ЄС.

Використовуючи Закони України, КЗпП України, законодавчі норми європейських країн, слід провести порівняльний аналіз правового становища безробітного із Конвенцією МОП № 122 «Про політику в галузі зайнятості» та проаналізувати систему державних гарантій зайнятості населення в Україні та ЄС.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Зайнятість та працевлаштування. Їх форми за законодавством України та ЄС. Правове регулювання зайнятості в Україні та ЄС.
2. Блакитна карта ЄС, тимчасовий захист: поняття, умови та порядок отримання.
3. Дозвіл на працевлаштування іноземців на території України: поняття, умови та порядок його надання.

4. Державні гарантії забезпечення права та вибору зайнятості в Україні та в ЄС.
5. Безробітний його права та обов'язки.
6. Порядок реєстрації громадян як безробітних.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: зайнятість, працевлаштування, безробітний, служба зайнятості, непрацевдатність, блакитна карта ЄС, дозвіл на працю.

Практичні завдання:

1. Порівняйте правовий статус безробітного за законодавством України та ЄС.
2. Вкажіть права, які входять в свободу переміщення робочої сили в ЄС.

Література:

Волинець В.В., Занфірова Т.А., Іншин М.І Теоретичні та практичні проблеми реформування національного законодавства у сфері зайнятості населення: Навчальний посібник. Харків : Промарт, 2019. 408с.

Іншин М.І. Сутність і значення дистанційної зайнятості працівників в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Серія «Право». №28 (2). С.35-38. [file:///C:/Users/Admin/Downloads/nvuzhpr_2014_28\(2\)_11.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/nvuzhpr_2014_28(2)_11.pdf)

Про захист у судовому порядку права на працю. *Право України*. 2018. №2. С. 257-258.

Рим О.М. Колективні трудові права як принцип трудового права Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. №5. С.43-46.

Чанишева Г.І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07. 2012 року.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від від 21.03.1991 № 875-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки : Укладена між КМУ і Федерацією Професійних Спілок України від 14.05.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19>

Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Затверджене постановою КМУ від 20.03.2013.-№175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF>

Директива Ради № 97/81/ЄС від 15.12.1997 про рамкову угоду про неповну зайнятість, укладеної СКПРЕ [Спілка конфедерацій підприємців і роботодавців Європи], ЄЦРП [Європейський центр роботодавців і підприємств] та ЄКПС [Європейська конфедерація профспілок] – Додаток: Рамкова угода про неповну зайнятість;

Директива Ради № 91/383/ЄЕС від 25.06.1991 про доповнення заходів із заохочення покращення безпеки та здоров'я на роботі працівників з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням;

Директива Ради № 98/59/ЄС від 20.07.1998 про наближення законодавств держав-членів щодо колективного звільнення;

Директива Ради № 2000/43/ЄС від 29.06.2000 про реалізацію принципу рівного ставлення незалежно від расового чи етнічного походження;

Директива Ради № 2000/78/ЄС від 27.11.2000, що встановлює загальну систему рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності;

Директива Ради № 2004/113/ЄС від 13.12.2004 про реалізацію принципів рівного ставлення до чоловіків та жінок у питаннях доступу та постачання товарів та послуг;

Директива № 2006/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5.07.2006 про реалізацію принципів рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості (зі змінами).

Тема № 5. Соціальне партнерство в Україні та ЄС

Кризовий стан економіки загострив потребу суспільства досягти соціального балансу між найманими працівниками, роботодавцями і державою. Узгодження соціально-економічних інтересів між вказаними суб'єктами, утворює цілу систему суспільних відносин – відносини соціального партнерства, які пронизують соціально-економічні відносини від міжнародного рівня до конкретного роботодавця.

Таким чином, слід визначити зміст поняття соціальне партнерство. Визначити міжнародні правові стандарти права на об'єднання та захист прав. Встановити зміст двостороннього та тристороннього соціального діалогу. Аналізуючи Закон України "Про колективні договори і угоди" слід розкрити різницю між колективним договором та колективними угодами, які укладаються на національному, галузевому та регіональному рівнях, встановити їх сторони.

Вивчаючи зміст і порядок укладення колективного договору, угоди, слід визначити порядок вирішення розбіжностей, що виникають при цьому.

Звертаючись до інших галузей права, слід встановити види, суб'єктів та порядок притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань визначених у колективному договорі, угоді.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Міжнародні правові стандарти права на об'єднання та захист трудових прав через профспілки. Соціальне партнерство в Україні та ЄС.
2. Двосторонній та тристоронній міжгалузевий соціальний діалог в Україні та ЄС.
3. Поняття колективного договору, угоди. Види колективних угод та їх характеристика в Україні та ЄС.
4. Сторони колективного договору, угоди в Україні та ЄС.
5. Порядок укладання колективного договору, угоди та строки їх дії.
6. Зміст і структура колективного договору, угоди.
7. Колективні переговори. Порядок вирішення розбіжностей, що виникають під час ведення колективних переговорів.
8. Відповідальність за порушення колективного договору.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: соціальний діалог, двосторонній соціальний діалог, тристоронній соціальний діалог, колективний договір, угода, сторони колективного договору, зміст колективного договору, примирні процедури при вирішенні спорів.

Практичні завдання:

- 1). Визначить дію колективного договору у просторі, часі та за колом осіб в Україні та ЄС.
- 2). Вкажіть стандарти європейського соціального діалогу в договорах ЄС.
- 3) Порівняйте Закони України «Про колективні договори і угоди»(чинний) із «Про колективні угоди та договори»

Література:

Клименчук Н. До питання про зміст галузевих угод. *Право України*. 2009. № 12. С.196-201.

Коляда М. Співвідношення понять «соціальне партнерство» і «соціальний діалог» у трудовому праві: теорія та практика. *Публічне право*. 2013. №4. С.291-296.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/pp_2013_4_39.pdf

Комарницький В. Генеральна угода – основа соціального партнерства в Україні. *Юридична Україна*. 2011. №7. С. 33-36.

Мельничук Н. Сторони колективного договору. *Право України*. 2010 № 7. Ст.107-113.

Мельничук О. Розвиток вчень про колективні договори та угоди. *Юридична Україна*. 2010. №5. С. 63-67.

Петроє О. Еволюція стандартів європейського соціального діалогу в договорах ЄС. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 2. С. 218-225. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vnadu_2012_2_31.pdf

Стахів О.О. Соціальне партнерство в сучасному ЄС: основні актори та правові засади. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. С. 79-82.

Трунова Г.А. Уповноважені трудовим колективом органи як суб'єкти соціального партнерства. *Право України*. 2007 № 9. С.50-52.

Трунова Г.А. Колективні угоди – акти соціального партнерства. *Юридична Україна*. 2007. №10. С. 51-57.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Конвенція про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів № 98. Прийнята на 32-й сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці 1 липня 1949 р. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР 14.09.1956 р. // Інформаційний бюлетень Міністерства праці України «Людина і праця». – 1994. – № 9-10. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004#Text

Про сприяння колективним переговорам: Конвенція МОП № 154, 1981 р. (ратифікована 4 лютого 1994 р.).

Про колективні договори і угоди : Закон України від 1.07.1993 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>

Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023р. № 2937-9
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 року № 2862-6
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від

3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

Угода про асоціацію між Україною та ЄС: соціально-трудоий вимір. Книга перша: збірник актів законодавства України та *acquis communautaire* [упорядник З. Я. Козак]. Львів: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільствої докїлля», 2015. 1144 с.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС: соціально-трудоий вимір. Книга друга: Збірник актів законодавства України та *acquis communautaire* [упорядник З. Я. Козак]. Львів: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільствої докїлля», 2015. 1392 с.

Директива № 2002/14/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.03.2002 про встановлення загальної структури інформування та консультації працівників Європейського Співтовариства – Спільна декларація Європейського парламенту, Ради та Комісії про представництво працівників;

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема № 6. Трудовий договір в Україні та ЄС

Кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право на працю конкретно реалізується шляхом укладення трудового договору на підприємстві, установі, організації або з фізичною особою. Отже, трудовий договір є основною, базовою формою виникнення трудових правовідносин. Кожний громадянин має право на працю як на території України так і за її межами.

Таким чином, досліджуючи дану тему, слід приділити увагу поняттю, ознакам трудового договору, питанням правосуб'єктності сторін, умовам, формам та порядку його укладення за КЗпП України та законодавством ЄС.

Слід розмежувати поняття переведення та переміщення працівника; сумісництво та суміщення професій, посад, заступництво тимчасово відсутнього працівника.

Окрему увагу слід приділити підставам та порядку зміни і припинення трудового договору. Визначити різницю між припиненням та розірванням трудового договору.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та види трудових договорів за законодавством України та ЄС. Особливості контракту, як особливої форми трудового договору.
2. Відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів.
3. Сторони трудового договору, їх правосуб'єктність за законодавством України та ЄС.
4. Умови та форми трудового договору за законодавством України та ЄС.
5. Порядок укладення трудового договору в Україні та ЄС. Захист персональних даних працівника.
6. Випробування при прийнятті на роботу. Атестація працівників.
7. Переведення та переміщення працівника. Зміна істотних умов праці.
8. Суміщення професій, посад та сумісництво. Заступництво тимчасово відсутнього працівника.
9. Припинення дії трудового договору за законодавством України та ЄС: підстави та порядок здійснення.
10. Розірвання трудового договору за законодавством України та ЄС: підстави та порядок здійснення.
11. Правове регулювання відсторонення працівника від роботи.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудовий договір, контракт, заступництво, сумісництво, суміщення, звільнення, переведення, переміщення, припинення

трудового договору (контракту), відсторонення працівника, трудова книжка.

Практичні завдання:

1. Вкажіть види трудових договорів за законодавством України та ЄС.

2. Складіть перелік істотних умов праці за трудовим законодавством України та ЄС.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Столяри Семенко і Карпенко були запрошені директором школи для виконання робіт по ремонту даху будівлі школи. З ними була укладена трудова угода за якою вони зобов'язувались змінити протягом двох місяців весь дах, працюючи у вечірню пору з 16 до 22 години, а дирекція повинна виплачувати їм щомісячно заробітну плату в розмірі місячної тарифної ставки столяра. Після закінчення роботи Семенко і Карпенко вимагали виплатити відшкодування за невикористану відпустку, а Карпенко, крім того, оплатити йому лікарняний листок.

Чи є законні вимоги громадян? Який договір між ними було укладено?

Задача №2 Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоєм на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація немає права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. була оголошена догана.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Задача №3 У юридичний відділ концерну «Електрон» звернулись за роз'ясненням, які потрібні їм документи для поступлення на роботу: підліток 16 років, який закінчив 9 класів загальноосвітньої школи, офіцер, звільнений у запас із Збройних Сил, молодий спеціаліст, скерований на роботу на посаду інженера після закінчення Львівського політехнічного інституту. Всі вони раніше не працювали.

Дайте роз'яснення. Який порядок прийому на роботу і оформлення трудової книжки.

Задача №4 ТОВ «Карпати», що є резидентом України і здійснює підприємницьку діяльність в Ужгородському р-ні оголосило конкурс про заміщення вакантної посади інженера. На конкурс подали документи громадянин України Петренко А., громадянин Угорщини П. Орбан, громадянин Словаччини А. Сливак. За результати тестового відбору трудовий договір було укладено з громадянином Угорщини П. Орбаном.

Громадянин України А. Петренко вважає, що були допущені порушення при відборі кандидатів і на роботу мали взяти його. А. Петренко звернувся до суду. *Яке рішення повинен прийняти суд?*

Література:

Андрушко А., Андрушко А.В. Огляд судової практики вирішення трудових спорів при звільненні працівників за п.1 ст.40 КЗпП України. *Право України*. 2007 № 11. С.95-98.

Балюк М., Гончарова Г. Зміни в організації виробництва і праці та соціальне партнерство. *Право України*. 1996. №11. С.33-37.

Беркута Н. Види трудових договорів та їх регулювання у законодавстві про працю. *Право України*. 2006 № 12. С.59-61.

Венедіктов С. В. Теоретико-правові засади сучасної концепції трудового правовідношення в Україні : монографія. С. В. Венедіктов. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 224 с.

Венедіктов С.В. Правове регулювання праці у Великобританії: прогресивний досвід і перспективи для України: монографія. Київ : Ніка-Центр, 2017. 174 с.

Венедіктов С.В., Спіцина Г.О. Трудове право в державах Європи: підручник. Київ : Ніка-Центр, 2017. 184 с. (у співавторстві).

Гевел О. Про умови роботи за сумісництвом. *Право України*. 2002 № 2. С.68-73.

Гетьманцева Н.Д, Ірина І. Про деякі аспекти змісту трудового договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №2. С.101-105.

Данилюк О. Зміна умов трудового договору: порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації. *Право України*. 2004 № 9. С.120-123.

Кохан Н. В. Актуальні проблеми впровадження гарантій, що забезпечують виникнення трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2011. №10. С. 55-60.

Кохан Н. В. Правові проблеми реалізації гарантій, що забезпечують зміну трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2012. №6. С. 62-66.

Лазор Н. Відмежування трудового договору від цивільних договорів. *Право України*. 1997. №12. С.85-86.

Лазор В.В. Щодо відмітних ознак трудового договору. *Право України*. 1999. №11. С.80-82.

Левандовські К. М. Класифікація підстав розірвання трудового договору в праві Німеччини. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2014. Вип. 24. С. 241–247.

Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна* 2012. №5. С. 69-73.

Парпан Т.В. Істотні умови трудового договору: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. К, 2005. 21 с.

Правове регулювання трудових відносин в Німеччині. Факти про Німеччину. Актуалізоване видання. 2018, Франкфурт-на-Майні, 180 с.
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/8426-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-16924-1-10-20200515%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/8426-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-16924-1-10-20200515%20(2).pdf)

Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія. Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.

Сільченко С. О. Строковий трудовий договір : сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12. С. 51-54.

Чиобэникэ И. Особенности трудовых договоров в зарубежных странах. Закон и жизнь: *Международный научно-практический журнал*. № 2. 2017. С. 39–44.

Цесарський Ф.А. Особливості правового регулювання змісту, умов та форми трудового договору в країнах Європейського Союзу. *Вісник Академії правових наук в Україні*. 2011. №1(64). Ст. 144-151.
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7476/1/Cesarskii_144.pdf

Щербина В. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: порівняльно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 145-149.

Юшко А. Переведення чи зміна істотних умов праці? *Право України*. 1998. №5. С.68-73.

Яковлев О. Припинення трудового договору на підставі ст..37 КЗпП України. *Право України*. 2002 № 6. С.82-84.

Яцкевич І. І. Юридичні гарантії права на працю за законодавством Німеччини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. С. 42–45.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. / В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про мінімальний вік для прийняття на роботу: Конвенція МОП, 1973 р. (ратифікована 7 березня 1979 р.).

Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємства: Конвенція МОП № 158, 1982 (ратифікована 4 лютого 1994 р.).

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Національний класифікатор професій України ДК 003:2010: Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>

Про трудові книжки працівників: Постанова КМУ від 27.04.1993.- №301.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-93-%D0%BF>

Про упорядкування застосування контрактної форми трудового договору: постанова КМУ від 19.03.94.- № 170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF>

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. N 337.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>

Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників : Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29.07.93 N 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>

Про умови праці тимчасових робітників і службовців : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 311-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74>

Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 310-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74>

Список сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про порядок оплати тимчасового заступництва: Роз'яснення Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.12.1965 № 30/39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0030400-65>

Положення про умови праці надомників : Постанова Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981р. № 275/17-99.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81>

Форма трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядок реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою : Наказ Мін. Праці та соціальної політики від 08.06.2001р. №260. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01>

• Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017323-11>

• Порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу : Роз'яснення Міністерство юстиції України від 01.02.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-11>

• Статус фізичної особи - підприємця: проблеми застосування законодавства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>

• Щодо виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 19.04.2011 р. N 126/06/186-11.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0126772-11#o10>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Директива Ради № 91/533/ЄС від 14.10.1991 про обов'язок роботодавця інформувати працівників про умови, що застосовуються до контракту чи трудової угоди;

Директива Ради 1999/70/ЄС від 28.06.1999 про рамкову угоду про роботу на визначений термін, укладеної ЄКПС [Європейська конфедерація профспілок], СКПРЕ [Спілка конфедерацій підприємців і роботодавців Європи] та ЄЦРП [Європейський центр роботодавців і підприємств];

Директива Ради № 97/81/ЄС від 15.12.1997 про рамкову угоду про неповну зайнятість, укладеної СКПРЕ [Спілка конфедерацій підприємців і роботодавців Європи], ЄЦРП [Європейський центр роботодавців і підприємств] та ЄКПС [Європейська конфедерація профспілок] – Додаток: Рамкова угода про неповну зайнятість;

Директива Ради № 91/383/ЄЕС від 25.06.1991 про доповнення заходів із заохочення покращення безпеки та здоров'я на роботі працівників з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням;

Директива Ради № 98/59/ЄС від 20.07.1998 про наближення законодавств держав-членів щодо колективного звільнення;

Директива № 2002/14/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.03.2002 про встановлення загальної структури інформування та консультації працівників Європейського Співтовариства – Спільна декларація Європейського парламенту, Ради та Комісії про представництво працівників;

Тема № 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку за законодавством України та ЄС

Конкретна тривалість виконуваної працівником роботи вимірюється його робочим часом. На законодавчому рівні поняття робочого часу не закріплено, а в юридичній літературі є різні його визначення. Правове регулювання робочого часу має на меті, з одного боку, забезпечити виконання працівником необхідної міри праці, а з іншого – забезпечити охорону праці й право працівника на відпочинок.

Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно зосередити увагу на видах та ознаках, які відрізняють один вид робочого часу від іншого, також визначити види робочого часу, які застосовуються у ЄС.

Достатню увагу слід приділити загальним і спеціальним режимам робочого часу. Необхідно визначити особливості, що притаманні кожному режиму, і які нададуть змогу відмежувати один режим від іншого.

Вивчаючи питання надурочних робіт, необхідно встановити порядок залучення до них. Також, необхідно визначити порядок здійснення обліку робочого часу на підприємствах, установах, організаціях.

У трудовому праві, право працівника на відпочинок тісно пов'язане із обмеженням тривалості робочого часу. Дана гарантія закріплюється статтею 44 Конституції України: «Кожен, хто працює має право на відпочинок». Отже, у законодавстві встановлюються мінімальні державні стандарти і гарантії щодо забезпечення права працівника на відпочинок.

Це право забезпечується наданням обідньої перерви, щоденного та щотижневого відпочинку, через вихідні, святкові та неробочі дні. Вивчаючи дану тему, необхідно визначити види, порядок встановлення часу відпочинку та правові гарантії забезпечення надання кожного виду часу відпочинку як за законодавством України так і за законодавством ЄС.

Окрему увагу слід приділити відпусткам її видам, які передбачені у Законі України «Про відпустки» та передбачені в ЄС. Необхідно визначити гарантії, якими забезпечується дане право та встановити порядок надання відпусток.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття робочого часу та часу відпочинку їх правове регулювання за законодавством України та ЄС.
2. Види робочого часу за законодавством України та ЄС. Їх характеристика.
3. Режими робочого часу за законодавством України та ЄС. Їх характеристика.
4. Надурочні роботи та порядок залучення до них.
5. Види часу відпочинку за законодавством України та ЄС.
6. Види відпусток та порядок їх надання за законодавством України та ЄС.
7. Гарантії для працівника при забезпеченні часу на відпочинок та наданні відпусток.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: робочий час, облік робочого часу,

нормальний, скорочений та неповний робочий час, режими робочого часу, час відпочинку, обідня перерва, щоденний відпочинок, вихідні та святкові дні, відпустки.

Практичні завдання:

Розгляньте такі задачі:

Задача №1. До адміністрації ВО «Ювеліпром» звернулися працівники – інженер Полозов, прибиральниця Іваненко, яка має двоє дітей до 8 років; завідуючий складом Петрів – інвалід III групи - які вимагали перевести їх на роботу з неповним робочим часом.

Як повинна поступити адміністрація?

Дайте роз'яснення про правовий режим неповного робочого часу. Чим відрізняється неповний робочий час від скороченого?

Задача №2. Бухгалтер Романенко звернулася із скаргою в профком на те, що адміністрація надала їй тільки половину відпустки у зв'язку з навчанням для здачі сесії у вузі. Таке рішення адміністрація мотивувала тим, що Романенко працює на умовах неповного робочого часу, а тому не має права на повну учбову відпустку. Романенко просила пояснити, чи правильно у відділі кадрів в трудову книжку їй було зроблено запис про роботу з неповним робочим часом і як це вплине на тривалість її трудового стажу, а також на тривалість річної відпустки. *Підготуйте відповідь на звернення Романенко.*

Задача №3. *Петров П.* (17 років) працює з 2 січня 2021 р. на Поштампі м. Івано-Франківська. 20 квітня він подав заяву про надання йому щорічної відпустки з 1 травня 2021 р. Роботодавець відмовив у наданні йому відпустки, мотивуючи це тим, що існує графік відпусток, і він зможе отримати відпустку не раніше серпня. Крім того, ще не настав шестимісячний термін його безперервної роботи у даній організації. *Проаналізуйте ситуацію. Чи правомірна відмова у наданні відпустки?*

Задача №4. Сорокін працював пекарем у малому підприємстві "Юлія". Проробивши рік, він вимагав надання відпустки, однак адміністрація підприємства йому в цьому відмовила, пославшись на те, що у них приватне підприємство, а відпустка надається тільки на державних підприємствах.

Чи правомірна відмова адміністрації?

Хто має право на відпустку і в якому порядку вона надається?

Задача №5. Трегуб був прийнятий на автотранспортне підприємство шофером легкової автомашини. Наказом по АТП він був переміщений для роботи на автобусі. За відмову від виконання наказу директор АТП перевів Трегуба строком на три місяці на роботу вантажником.

Дайте висновок щодо правомірності дій директора.

Література:

Авескулов В.Д. Правове регулювання ненормованого робочого часу. *Форум права*. 2016. № 14. С.5-10. file:///C:/Users/Admin/Downloads/FP_index.htm_2016_4_3.pdf

Венедиктова В. Регулювання ненормованого робочого часу в умовах ринкової економіки. *Право України*. 1999. №7. С.104-106.

Гарашенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах країн Європи. *Право України*. 1999. №10. С.90-94.

Дмитрієва К.І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством України та зарубіжних країн. Автореф. Канд. Одеса 2014. Нац. У-тет «Одеська юрид. Академія» <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1705/%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D1%96%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%9A.%20%D0%86..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Дмитрієва К.І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвинутою економікою. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С.195-199.

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Chkup_2013_1_48.pdf

Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Принципи новітньої концепції правового регулювання робочого часу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 4. С.42-51.

<file:///C:/Users/Admin/Downloads/185629-412680-1-SM.pdf>

Котова Л.В., Севост'янова К.А. Правове регулювання часу відпочинку: сучасні тенденції та проблемні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. №1. С. 238-244. http://lsej.org.ua/1_2025/53.pdf

Левченко Н.І. Правове регулювання робочого часу: європейський досвід. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №14. С.141-146.

http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/levchenko_14.pdf

Малишевська З. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Пилипенко А.А., Михалко Ю.Р., Жаров О.А. Правове регулювання робочого часу в Україні і за кордоном. *Молодий вчений. Юридичні науки*. листопад 2017. №11(51). С.979-983.

<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/237.pdf>

Попов С.В. Правове регулювання надання відпусток без збереження заробітної плати. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юрисприденція*. 2014. №10-1. Том.2. С.7-9. http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-1/part_2/4.pdf

Проценко О. Нормативи і тривалість робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Рим О.М. Правове регулювання робочого часу в Європейському Союзі. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 102-109. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/17.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

Про оплачувані відпустки: Конвенція МОП № 132, 1970 р., (переглянута у 1990 р.) (ратифікована 29 травня 2001 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_022#Text

Про щорічні оплачувані відпустки: Конвенція МОП № 52 1936 р. (ратифікована 11 серпня 1956 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_003#Text

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від 21.02.2001 № 163.

Про затвердження Порядку застосування Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 23.03.2001 №122.

Положення про порядок і умови застосування (гнучкого) змінного графіка роботи для жінок, що мають дітей : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 06.06.1984 N 170/10-101.

Рекомендації щодо застосування режимів гнучкого робочого часу на підприємствах, установах, організаціях народного господарства : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 30.05.1985р.

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Рекомендації про порядок надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.10.1997р. №7.

Положення про вахтовий метод організації робіт на підприємствах, в установах, і організаціях, що належать до сфери управління Державного агентства України з управління

зоною відчуження : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.07.2017 №275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-17>

Про чергування на підприємствах і в установах : Постанова Секретаріату ВЦСПС від 02.04.1954. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001400-54>

Про розрахунок норми тривалості робочого часу на 2023 рік : <https://ips.ligazakon.net/document/SH000868>

Список виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від 17.11.1997 № 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF>

Умови, тривалість, порядку надання та оплати творчих відпусток : Постанова КМУ від 19.01.1998 № 45. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF>

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про роз'яснення деяких питань законодавства (щодо відпусток) : Лист Міністерство праці та соціальної політики України від 13.05.2010 р. N 140/13/116-10. <http://lviv.medprof.org.ua/lviv/socialno-ekonomichnii-zakhist/vidpustki/list-rozjasnennja-no-1401311610-vid-13052010r/>

Про відпустку по догляду за дитиною : Лист Міністерства соціальної політики від 16.05.2012 р. N 158/13/133-12.

Щодо виплати компенсації за невикористану відпустку // від 27.03.2013р. № 321/13/84-13.

Щодо грошової компенсації працівникам за невикористані дні щорічної та додаткової відпусток : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 24.06. 2011р. №208/13/116-11 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0208739-11>

Додаткові посилання до теми: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/111440/page5/sps>

Директива № 2003/88/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4.11.2003 про деякі аспекти організації робочого часу;

Директива Ради № 96/34/ЄС від 3.06.1996 про рамкову угоду щодо батьківської відпустки, укладену СКПРЕ [Спілка конфедерацій підприємців і роботодавців Європи], ЄЦРП [Європейський центр роботодавців і підприємств] та ЄКПС [Європейська конфедерація профспілок];

Директива Ради № 92/85/ЄЕС від 19.10.1992 про встановлення заходів із заохочення поліпшення безпеки та гігієни праці вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, чи годувальниць (десята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 79/7/ЄЕС від 19.12.1978 про поступове запровадження принципу рівного ставлення до чоловіків та жінок у сфері соціального забезпечення;

Тема № 8. Правове регулювання оплати праці за законодавством України та ЄС

Поняття оплати праці характеризують різні сторони одного і того ж суспільного явища. Для роботодавця оплата праці є платою за робочу силу і складає одну із основних статей витрат у собівартості товарів та послуг, що надаються. Для працівника – це основна частина його особистого доходу, засіб відтворення робочої сили і поліпшення рівня благополуччя самого працівника та його сім'ї.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід розкрити співвідношення понять оплата праці та заробітна плата, виділяючи ознаки останньої. Разом з тим, слід розглянути державний і договірний методи регулювання заробітної плати.

Слід розглянути структуру заробітної плати, системи оплати праці, та її форми, які діють на території України та ЄС. Необхідно розмежувати такі поняття як надбавки і доплати до заробітної плати.

Окрему увагу слід приділити порядку виплати заробітної плати, розмірам відрахувань із заробітної плати; визначити правове регулювання індексації заробітної плати.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття оплати праці та заробітної плати за законодавством України та країн ЄС. Методи правового регулювання заробітної плати.
2. Структура заробітної плати за законодавством України та ЄС.
3. Форми оплати праці порядок їх застосування за законодавством України та ЄС.
4. Системи оплати праці за законодавством України та ЄС.
5. Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифами.
6. Утримання із заробітної плати. Індиксація заробітної плати.
7. Порядок виплати заробітної плати.
8. Мінімальна заробітна плата за законодавством України та ЄС.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: заробітна плата, тарифна, погодинна, відрядна системи заробітної плати, доплата, гарантійні виплати, компенсація, індексація заробітної плати, середній заробіток, премія, винагорода, надбавка до заробітної плати.

Практичні завдання:

1. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Інженер Кінаш уклав трудовий договір з виробничим кооперативом для організації і керівництва поточними роботами по ремонту обладнання. Правлінням кооперативу йому був встановлений посадовий оклад у розмірі 2500 гривень. У травні, червні і липні місяцях, посилаючись на погані справи з фінансами кооператив видав Кінашу заробітну плату з розрахунку 1700 гривень на місяць. 1 серпня Кінаш звільнився за власним бажанням і пред'явив вимогу оплатити йому недодану суму. Юрисконсульт кооперативу пояснив Кінашу різницю між державним підприємством та кооперативом, який оплачує працю працівників у залежності від суми прибутку.

Як вирішити спір?

Задача №2. На Бердичівському державному машинобудівельному заводі власником була затверджена схема посадових окладів інженерно-технічних працівників, розмір яких відповідав економічно-фінансовим можливостям підприємства. Профком підприємства заявив адміністрації протест у зв'язку з тим, що посадові оклади деяких спеціалістів виявилися нижчими від встановлених галузевою тарифною угодою. Керівництво заводу відхилило вимогу профкому, посилаючись на те, що ставки і оклади тарифної угоди служать лише орієнтиром для підприємства і не є обов'язковими. Чи законні вимоги профкому? Чи допускає чинне законодавство випадки, коли рівень оплати праці на підприємстві може бути нижчим, ніж це передбачено галузевою тарифною угодою.

Задача №3. За штатним розкладом (схемою посадових окладів) оклад товарознавця на фабриці визначається «вилкою» від 5000 до 8000 гривень. Приймаючи на цю посаду Семківа, власник встановив йому посадовий оклад у розмірі 5000 гривень. Попрацювавши 6 місяців і довідавшись, що його посада може оплачуватися значно вище, Семків зажадав підвищення заробітної плати, посилаючись, зокрема, на те, що з роботою він справляється успішно, зауважень і дисциплінарних стягнень не має.

Чи можуть, змінюватися і в якому порядку посадові оклади?

Задача №4. Прокопенко був звільнений з роботи за власним бажанням у зв'язку з виїздом на інше місце проживання. На неодноразові прохання Прокопенка провести з ним розрахунок, власник відповідав обіцянками, але розрахунку не провів, посилаючись, зокрема, на його заборгованість за проживання в гуртожитку. Приступивши до роботи на іншому підприємстві, Прокопенко звернувся до суду з проханням зобов'язати власника провести з ним розрахунок і виплатити середній заробіток за весь час затримки розрахунку.

Чи законні вимоги Прокопенко?

У якому порядку може бути стягнута заборгованість за проживання в гуртожитку?

Література:

Валецька О. Аналіз структури особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107-110.

Гетьманцева Г. Співвідношення централізованого і локального методів правового регулювання оплати праці. *Право України*. 1997. №12. С.66-68.

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Гаєвая О.В. Окремі питання регулювання оплати праці за кордоном та в Україні. *Problems of Legality*. Summer. 2016. Адміністративне право. Фінансове право. Трудове право. С.103-111. <http://oaji.net/articles/2016/3229-1477295733.pdf>

Копайгора І. Правове регулювання заробітної плати у соціалістичних кодексах про працю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. С. 18-20.

Мінімальна заробітна плата в Німеччині. Punkt.media URL: <https://punkt.media/ua/poradnyk/poradnyknimechchyna/poradnyk-dlia-pratsiuiuchoho/8417-minimalna-zarobitna-plata-v-nimechchyni>

Сімутіна Я.В. Методи регулювання заробітної плати на сучасному етапі (правові проблеми): автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Харків, 2007. 21с.

Сімутіна Я.В. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці. *Юридична Україна*. 2005. №10. С. 44-50.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону заробітної плати: Конвенція МОП № 95, 1949 р. (ратифікована 30 червня 1961 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146#Text

Конвенція про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються № 131. Прийнята на 54-й сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці 22 червня 1970 р. Конвенцію ратифіковано Законом України № 2997-IV від 19.10.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 40. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_149#Text

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

Про внесення змін до Закону Української РСР "Про індексацію грошових доходів населення": Закон України від 25.04.1997 № 234/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234/97-%D0%B2%D1%80>

Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова КМУ від 17 липня 2003 р. № 1078. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF>

Щодо строків виплати заробітної плати: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 09.12.2010 р. N 912/13/155-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912203-10>

Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. N 244. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Порядок обчислення середньої заробітної плати: Затверджений Постановою КМУ від 8

лютого 1995 р. №100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>

Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 № 1298.

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери // Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 197. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2013-%D0%BF>

Тема № 9. Дисципліна праці та дисциплінарна відповідальність за трудовим правом України та ЄС

Закріплений у правових нормах порядок поведінки учасників трудового процесу визначає поняття трудової дисципліни як правового інституту. Трудова дисципліна – багатоаспектне явище, а тому в галузевій літературі її розглядають як принцип галузі права; інститут трудового права; фактичну поведінку учасників правовідносин.

Рівень дотримання суб'єктами трудових правовідносин нормативно-правових актів, обов'язків, передбачених трудовим договором, визначають поняття трудової дисципліни як фактичної поведінки учасників трудових відносин. За їх недотримання для працівника наступає дисциплінарна відповідальність.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід зосередити свою увагу на сучасних методах забезпечення дисципліни праці, порядку регулювання внутрішнього трудового розпорядку на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності як за законодавством України так і ЄС. Одночасно слід розглянути види, підстави та порядок застосування заохочень, як методу коригування поведінки працівника.

За невиконання чи неналежне виконання покладених зобов'язань на працівника, працівника можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, доцільно дослідити підстави, умови та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також підстави її дострокового зняття за законодавством України та ЄС. Розмежувати суб'єктів загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Досліджуючи питання поняття дисциплінарного проступку, як підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності, необхідно склад дисциплінарного правопорушення відмежувати від інших правопорушень, які передбачені у цивільному, кримінальному, адміністративному праві.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Правові методи забезпечення трудової дисципліни на підприємствах, установах, організаціях за законодавством України та ЄС.
2. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку.
3. Поняття, підстави, види заохочень і порядок їх застосування.
4. Дисциплінарна відповідальність працівників та її види.
5. Відмежування дисциплінарного проступку від інших правопорушень.
6. Підстави та умови дисциплінарної відповідальності.
7. Порядок застосування дисциплінарних стягнень за законодавством України та країн ЄС.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудова дисципліна, правила внутрішнього розпорядку, заохочення, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне стягнення.

Практичні завдання:

1. Порівняйте методи регулювання трудової дисципліни за законодавством України та ЄС.
2. Порівняйте дисциплінарні стягнення, які накладаються за законодавством України та ЄС.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Зварювальник Кліт систематично порушував трудову дисципліну, грубо повадився з товаришами по роботі. Розглянувши справу Кліта, трудовий колектив виніс рішення: «За неодноразове порушення трудової дисципліни, етичних норм поведінки поставити перед директором питання про звільнення Кліта з роботи».

Чи законне рішення трудового колективу?

Задача №2. На водія трамвая Карпова за дрібне хуліганство, скоєне після робочого дня у парку відпочинку, суд наклав арешт на 15 діб. Після відбуття покарання Карпов дізнався, що його звільнили з роботи за прогул по п.4ст- 40 КЗпП. Звільнення не було погоджено з профкомом.

Чи правильно був звільнений Карпов?

Задача №3. Тракторист сільськогосподарського підприємства Кунтій самовільно, без дозволу адміністрації використав трактор у власних інтересах для перевезення сіна. Під час цього рейсу Кунтій намагався проїхати по дорозі, на якій проводилися ремонтні роботи, внаслідок чого трактор перекинувся, був поламаний і простояв на ремонті 7 днів. Адміністрація підприємства стягнула з заробітної плати Кунтія вартість ремонтних робіт, пошкоджених деталей, пального, мастильних матеріалів. Таким чином, стягнена сума у розмірі 120 гривень. Середня заробітна плата Кунтія 18 гривень. Кунтій проти стягнення заперечував і звернувся до юрисконсульта за роз'ясненням про правомірність дій адміністрації.

Підготуйте юридичну консультацію по справі.

Задача №4. При затвердженні правил внутрішнього трудового розпорядку АТ "Ятрань" було запропоновано до переліку заходів дисциплінарних стягнень включити такі заходи: зауваження; попередження; догану; сувору догану; звільнення.

Чи правомірні такі пропозиції?

У якому порядку затверджуються правила внутрішнього трудового розпорядку?

Задача №5. Через захаращеність складського приміщення завідуючий складом хлібозаводу Пінчук С.В. і директор заводу Хамлюк Г.А. були оштрафовані державною санітарною інспекцією. Директор заводу виніс Пінчуку С.В. догану. Пінчук С.В. звернувся до КТС зі скаргою, де зазначив, що дисциплінарне стягнення незаконне, оскільки він за захаращеність складу вже був оштрафований.

Яке рішення необхідно прийняти КТС? Свою думку обґрунтуйте посиланнями на закон.

Література:

Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006 № 12. С.93-97.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Колеснік Т. Правові засади забезпечення дисципліни праці у країнах із розвинутою ринковою економікою. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 66–70. <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/8e7ba119-2b90-4817-90f0-23fef63292ba/content>

Новосельська І. Питання визначення трудової відповідальності як виду юридичної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С.50-55.

Маляренко А. В. До питання упередженості як підстави дисциплінарної відповідальності суддів. *Право України*. 2012 № 1-2 С.414-420.

Машков К. Підстави застосування до працівників заохочень за трудові досягнення. *Право України*. 2007 № 11. С.35-40.

Панасюк О. Про «внутрішній трудовий розпорядок» як категорію трудового права. *Право України*. 2005 № 4. С.100-104.

Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом трудового кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 126-131.

<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/28.pdf>

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122.

https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Угрюмова Г. Дисципліна праці: розвиток та удосконалення інституту. *Право України*. 2006 № 1. С.40-44.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X¹. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для робітників і службовців підприємств, установ, організацій : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 20.07.1984р. №213. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0213400-84>

Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>

Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>

Тема № 10. Матеріальна відповідальність за трудовим правом України та ЄС

Матеріальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності становить собою обов'язок однієї сторони трудового договору – працівника чи роботодавця відшкодувати іншій стороні шкоду, заподіяну внаслідок винного, протиправного невиконання або неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі й порядку. Матеріальна відповідальність у трудовому праві має двосторонній характер.

Досліджуючи поняття матеріальної відповідальності, слід визначити особливості та види матеріальної відповідальності сторін трудового правовідношення, встановити умови і підстави матеріальної відповідальності працівника і роботодавця за законодавством України та ЄС.

Розглядаючи матеріальну відповідальність, як інститут трудового права та вид юридичної відповідальності, слід відмежувати склад правопорушення матеріальної відповідальності від дисциплінарної відповідальності та майнової (цивільно-правової) відповідальності.

Окремої уваги потребує питання матеріальне відшкодування моральної шкоди працівнику: суб'єкти, підстави порядок відшкодування шкоди.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, види матеріальної відповідальності за законодавством України та ЄС. Ознаки матеріальної відповідальності.
2. Суб'єкти матеріальної відповідальності та особливості їх відповідальності за законодавством України.
3. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників.
4. Обмежена матеріальна відповідальність.
5. Повна матеріальна відповідальність.
6. Колективна, кратна (підвищена) матеріальна відповідальність.
7. Визначення розміру та порядок покриття завданої шкоди.
8. Підстави, умови і види матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду завдану працівнику за законодавством України та ЄС
9. Матеріальна відповідальність за моральну шкоду завдану працівнику роботодавцем. Її умови та підстави.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: матеріальна відповідальність, пряма дійсна шкода, обмежена матеріальна відповідальність, повна матеріальна відповідальність, кратна матеріальна відповідальність, колективна матеріальна відповідальність.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте склад правопорушення при матеріальній відповідальності (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт).

2. Розгляньте такі задачі:

Задача № 1. Водій Цупренко С.Ф., перебуваючи в нетверезому стані, зіткнувся з телеграфним стовпом, в результаті чого вилилось 0,5 тонни молока. Адміністрація заводу, де працював Цупренко С.Ф., стягнула з його заробітної плати 300 гривень для покриття матеріальних збитків в повному обсязі.

В якому розмірі і в якому порядку відшкодовується заподіяна шкода?

Задача № 2. Сортувальницю цукрового заводу Пастушенко В.С. звільнено з роботи 20 травня за скороченням чисельності працівників. На її прохання наказ про звільнення було вислано поштою 28 травня, а 30 травня вона звернулася з позовом до суду про поновлення на роботі. Суд виніс рішення про поновлення Пастушенко В.С. на роботі. Адміністрація заводу відмовилася виконати рішення суду, посилаючись на те, що судом порушені процесуальні та матеріальні норми права. Дайте юридичну оцінку рішенню суду і вкажіть, як вони виконуються згідно з законом.

Задача № 3. У повара Гордійчука П.І. перевірка вилучила із холодильника 50 кг зіпсованого м'яса по роздрібній ціні 70 гривень. Зіпсоване м'ясо було відправлено на корм свиням по ціні 50 гривень за кг.

Директор столової видав наказ про стягнення із заробітної плати повара 3500 гривень. Чи правомірний наказ?

Література:

Богомаз Г. Проблемні питання матеріальної відповідальності роботодавця за необґрунтовану відмову в прийнятті на роботу в Україні. *Юридична Україна*. 2005. №5. С. 69-72.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Костюченко. О.Є. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: сучасний стан та перспективи розвитку. *Права та інновації*. 2016. №1(13). С. 81-88.

<https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Kostyuchenko13.pdf>

Лук'янчиков, О. М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця :

Монографія. Харків.: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019. 254 с

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3593/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%27%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%86%D1%8F.pdf>

Мотрич А.І. Проблеми правового регулювання повної матеріальної відповідальності працівників. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 1-1. С.174-177.

http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_1/38.pdf

Парасюк М.В., Грабар Н.М. Порівняльно-правовий аналіз майнової відповідальності у цивільному праві та матеріальної відповідальності у трудовому праві. *Право і суспільство*. 2018. №2. С.82-87. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/16.pdf

Трофимовська Ю.В. Теоретичні проблеми відмінності матеріальної відповідальності за трудовим правом від майнової відповідальності за цивільним правом України. *Форум права*. 2015. №1. С. 323-328. <https://core.ac.uk/download/pdf/187222973.pdf>

Хуторян Н. Вдосконалення правового регулювання матеріальної відповідальності працівника перед наймачем. *Право України*. 1993. №5-6. С.29-32.

Хуторян Н.М. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору. Удосконалення трудового законодавства в умовах ринку: Монографія. Відпов. ред. Н.М. Хуторян. Київ: Ін Юре, 1999. 264с.

Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин. Київ: Інст. Держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264с.

Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти. *Право України*. 2000. №3. С.106-109.

Щербина В. Підстави притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 53-56.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999р. №1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності : Постанова КМУ від 8 лютого 2012 р. № 237. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2012-%D0%BF>

Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання : Постанова КМУ від 11.07.2001 № 826. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826-2001-%D0%BF>

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : Постанова КМУ від 22.01.1996 № 116. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>

Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Мінпраці від 12.05.96 р. № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96>

Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Міністерства праці України від 12.05.96 N 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду заподіяну роботодавцю : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015р. №12. https://zib.com.ua/ua/122119-vssu_uzagalniv_praktiku_schodo_prityagnennya_do_materialnoi_.html

Щодо річного строку подачі позову, про відшкодування шкоди, заподіяної працівником. Постанова Верховного Суду України від 02.03.2016р.

Тема № 11. Правове регулювання охорони праці за законодавством України та ЄС

Охорона праці, як правова категорія розглядається у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні це сукупність правових норм, що регулюють увесь комплекс суспільних відносин у сфері застосування праці. У вузькому – це сукупність норм, що регулюють встановлення безпечних та нешкідливих умов праці з метою запобігання негативному впливу виробничого середовища на життя та здоров'я працівників.

Таким чином, вивчаючи даний інститут трудового права, слід визначити загальні та спеціальні гарантії права працівника на охорону праці. Визначити права та гарантії, що гарантуються працівникам, які працюють у важких та шкідливих умовах, а також жінкам, неповнолітнім та особам із зниженою працездатністю у законодавстві України та ЄС.

Окремої уваги потребує питання порядку організації охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та у роботодавця – фізичної особи в Україні та ЄС.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття охорони праці за законодавством України та ЄС. Принципи та завдання охорони праці в ЄС.
2. Європейські стандарти безпеки, охорони праці забезпечення здоров'я працівників та гарантії прав громадян на охорону праці за законодавством України та ЄС.
3. Загальні та спеціальні гарантії прав працівників на охорону праці.
4. Зміст основних прав та обов'язків працівників у сфері охорони праці.
5. Організація охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях за законодавством України та ЄС.
6. Соціальне страхування з втрати працездатності за законодавством України та ЄС.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: охорона праці, нещасний випадок на виробництві, техніка безпеки, правила охорони праці, спеціальні правила з охорони праці, професійне захворювання, державний нагляд, громадський контроль, загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Практичні завдання:

1. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Державний інспектор праці, перевіряючи правильність застосування праці жінок, що мають дітей і працюють неповний робочий день, встановив наступне: записи в трудових книжках зроблені з вказівкою на скорочений режим робочого часу; перерви для харчування і відпочинку не надаються, оскільки тривалість робочого дня не перевищує 4-х год.; щорічна відпустка надається в половинному розмірі від встановленої для даної професії; час роботи з неповним робочим днем не включається в стаж безперервної роботи і в спеціальний стаж, у зв'язку з чим не надаються деякі Пільги.

Встановіть, чи були порушення трудового законодавства при застосуванні праці вказаних жінок?

Задача №2. Державний інспектор праці, перевіряючи в шахтоуправлінні дотримання законодавства про робочий час і ведення трудових книжок, встановив: понадурочні роботи застосовуються для виконання виробничого плану і без дозволу профкому; два інженери, які вважаються працюючими на підземних ділянках шахти, фактично виконують трудові обов'язки в управлінському апараті шахти.

Якими правилами наділений державний інспектор? Як він повинен реагувати на виявлені порушення?

Задача №3. Робітниця Стахів звернулася до адміністрації з проханням перевести її на легшу роботу в інший цех, оскільки їй у зв'язку з вагітністю важко довго бути на ногах, крім того, вона зайнята на виробництві з шкідливими умовами праці. Адміністрація перевела Стахів на легшу роботу, яка оплачується на 5 гривень менше від попередньої і не дає права на додаткову відпустку, яку вона отримувала раніше.

Чи правильні дії адміністрації?

Література:

Венедіктов В.С. та ін. Охорона праці: європейські і міжнародні стандарти та законодавство України (порівняльний аналіз) /В.С.Венедіктов, В.П.Грохольський, М.І.Іншин, М.М.Клемпарський, К.Ю.Мельник, О.М. Музичук, І.М. Шопіна /За ред. д-ра юрид. наук, проф. В.С.Венедіктова/ Державний департамент з питань адаптації законодавства. Українська асоціація фахівців трудового права. – Харків-Київ, 2006.- 680 с.: іл.; табл.

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Ізуїта П.О. Правове регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Харків, 2008. 20 с.

Караченцев С. Про порядок встановлення причинного зв'язку професійних захворювань із виробничими факторами: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 150-152.

Мірошніченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. №1. С. 78-81.

Трунова Г. Поняття та ознаки загальнообов'язкового державного соціального страхування. *Юридична Україна*. 2012. №1. С. 70-74.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище № 155. Прийнята на 67-й сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці 22 червня 1981 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1965-1999, Том II. – Міжнародне бюро праці, Женева. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від від 08.07.2010 № 2464-VІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Деякі питання реалізації норм Законів України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" та «Про зайнятість населення» : Постанова КМУ від 31 січня 2007 р. N 70. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Лист Вищого господарського суду України від 05.05.2005 № 01-8/775.

Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 N 246. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07>

Перелік робіт з підвищеною небезпекою : Державний комітет України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>

Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.12.1993 № 256.

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF>

Директива Ради № 2001/23/ЄС від 12.03.2001 про наближення законодавств держав-членів, що стосуються охорони прав працівників у випадку передачі підприємств, бізнесових структур або частин підприємств або бізнесових структур;

Директива № 89/391/ЄЕС від 12.06.1989 про встановлення заходів із заохочення поліпшення охорони здоров'я та безпеки праці працівників;

Директива Ради № 89/654/ЄЕС від 30.11.1989 року про мінімальні вимоги стосовно безпеки і охорони здоров'я на робочому місці (перша окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 89/655/ЄЕС від 30.11.1989 року про мінімальні вимоги щодо безпеки і захисту здоров'я при застосуванні працівниками знарядь праці під час роботи (друга окрема директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива № 2001/45/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27.06.2001, що вносить зміни та доповнення до Директиви Ради № 89/655/ЄЕС про мінімальні вимоги щодо

безпеки і захисту здоров'я при застосуванні працівниками знарядь праці під час роботи (друга окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 92/91/ЄЕС від 3 листопада 1992 року про мінімальні вимоги для поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників у видобувних галузях, що використовують буріння (одинадцята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 89/656/ЄЕС від 30.11.1989 про мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці (третя окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 92/57/ЄЕС від 24.06.1992 про виконання мінімальних вимог щодо безпеки і захисту здоров'я на тимчасових або таких, що змінюють своє місце, будівельних майданчиках (восьма окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 90/270/ЄЕС від 29.05.1990 про мінімальні вимоги безпеки та здоров'я при роботі з екранними пристроями (п'ята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 92/58/ЄЕС від 24.06.1992 про мінімальні вимоги до забезпечення позначень безпеки та/або гігієни на роботі (дев'ята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива Ради № 98/24/ЄС від 7.04.1998 про захист здоров'я і безпеку працівників від ризиків, пов'язаних з хімічними речовинами на роботі (чотирнадцята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Директива № 2003/10/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 6.02.2003 про мінімальні вимоги щодо здоров'я і безпеки працівників, що піддаються небезпеці впливу фізичних факторів (шум) (сімнадцята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви № 89/391/ЄЕС);

Тема № 12. Правове регулювання трудових спорів за законодавством України та ЄС

У процесі трудової діяльності між суб'єктами трудових відносин існують розбіжності, які можуть перерости у спори. Вони виникають як на стадії появи трудових правовідносин, так і в процесі їх існування, та найчастіше – при припиненні трудового договору.

У науковій літературі трудові спори розглядаються як розбіжності між працівником та роботодавцем.

Таким чином, розглядаючи дану тему, увагу необхідно зосередити на понятті, класифікації трудових спорів, причинах їх виникнення. Окремо вивчити порядок розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів.

Також, необхідно уявити досудовий, судовий порядок розгляду індивідуальних трудових спорів та порядок вирішення колективних трудових спорів у законодавстві України та ЄС.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, класифікація трудових спорів та причини їх виникнення.
2. Досудовий порядок вирішення індивідуального трудового спору за законодавством України та ЄС.
3. Судовий порядок вирішення індивідуального трудового спору за законодавством України та ЄС.
4. Поновлення на роботі та оплата за вимушений прогул.
5. Порядок вирішення колективних трудових спорів за законодавством України та ЄС.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: КТС, позасудовий порядок розгляду трудового спору, судовий порядок розгляду трудового спору, трудові спори, індивідуальні спори, колективні спори, конфлікт, колективний трудовий спір (конфлікт), примирна комісія, судовий арбітраж, Національна служба посередництва і примирення, страйк.

Практичні завдання:

1. Схематизуйте органи, що розглядають індивідуальні та колективні трудові спори, конфлікти за законодавством України та ЄС .

2. Письмово складіть заяву до КТС про розгляд трудового спору.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Начальник цеху Коваль звернувся з заявою в КТС з проханням виплатити йому премію, якої його позбавили в зв'язку з наявністю в цеху за квартал значної кількості дисциплінарних стягнень. Комісія відмовила Ковалю в прийнятті заяви.

Чи правомірні дії КТС?

Задача №2. Байрамов, викладач технікуму, був звільнений з роботи за власним бажанням. Через два тижні після звільнення він звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі, вказуючи в позовній заяві, що подача ним заяви про звільнення за власним бажанням була вимушеною, це він зробив під тиском директора технікуму.

Як повинен поступити суддя в даному випадку?

Задача №3. Згідно рішення суду токарь Михайлюк був поновлений на попередній роботі. Однак адміністрація не виконувала два місяці рішення суду, мотивуючи це тим, що на його місце вже прийнятий інший працівник. Михайлюк звернувся повторно до суду.

Які дії суду в даній ситуації?

Задача №4. Котенко С.К. 15 листопада звернулася до КТС із заявою про неправомірну затримку адміністрацією оплати лікарняного листка. В КТС заява Котенко С.К. була розглянута 6 грудня, на засіданні КТС із 12 її членів були присутні тільки 6. У цьому складі КТС прийняла рішення про задоволення заяви Котенко С.К. Дайте юридичну оцінку діяльності КТС, посилаючись на закон.

Література:

Боева О.С. Трудові права та їх захист – складова інституту прав людини. *Судова апеляція*. 2016. №3 (44). С.77-83.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Гаращенко Л.П. Способи міжнародно-правового захисту трудових прав працівників. *Юридичний вісник*. 2015. №4(37). С. 94-98.

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Дараганова Н.В. Класифікація трудових спорів як необхідна умова визначення порядку та механізму їх вирішення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С. 41-47.

Давиденко Г.І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладенням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. №3. С.35-36.

Іваненко О.А. Медіація в трудових спорах. EXPERIMENTAL AND THEORETICAL RESEARCH IN MODERN SCIENCE. 2020. №2 (35). С. 330-339.
<file:///C:/Users/Admin/Downloads/5844-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-10916-1-10-20201120.pdf>

Іншин М.І. Захист трудових прав працівників в сучасних умовах. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. 2016. Бюлетень №1(1) квітень. С.71-74.

Константінова Н. Заходи захисту трудових прав працівників і роботодавців. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 12. С. 62-64.

Коссак С. Особливості участі третіх осіб у трудових справах. *Право України*. 1997. №11. С.56-58.

Кохан Н.В. Поняття та сутність оскарження у трудовому праві. *Юридична Україна*. 2007. №9. С. 58-62.

Лаврінчук І.П. Забезпечення трудових прав за Європейськими стандартами. *Юридична наука*. 2011. №1. С.113-118.

Лазор В. Поняття трудових спорів, конфліктів та їх позовний і непозовний характер. *Право України*. 2002 № 7. С.90-95.

Лазор В. Судове вирішення індивідуальних трудових спорів: шляхи вдосконалення. *Право України*. 2003 № 7. С.53-55.

Лазор В. Регулювання строків позовної давності при вирішенні індивідуальних трудових спорів. *Право України*. 2003 № 8. С.78-80.

Маркіна Т. Щодо способів захисту прав за законодавством України про працю. *Право України*. 2002 № 2. С.53-57.

Постригань Т.Л. Позовна давність за трудовим правом. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №10. С. 55-60.

Постригань Т.Л. Способи захисту трудових прав громадян у суді. *Юридична Україна*. 2011. №11. С. 38-42.

Стасів О. Право на страйк як гарантія захисту трудових та соціальних інтересів найманих працівників. *Юридична Україна*. 2010. №8. С. 73-78.

Сокол М. Незаконний страйк: порівняльна характеристика Українського та Європейського законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 124-127.

Швець Н. Відмінності страйків від інших актів протесту. *Право України*. 2007 № 8. С.57-61.

Швець Н. М. Право на страйк та умови його реалізації. Монографія. 2010.

Швець Н.М. Право на страйк та механізм його реалізації: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Харків, 2008. 21 с.

Швець Н.М.. Поняття та форми трудових конфліктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 40-43.

Швець Н.М. Порядок проведення страйку і спірні питання. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 5. С. 96-99.

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122.

https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Фелесенко Л. Європейський досвід функціонування спеціалізованих судових органів. *Актуальні проблеми держави та права*. Збірник наукових праць. Одеська нац. академія. Одеса: Юридична літ-ра. 2016. Вип. 55. С. 11–21.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР.
<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997р. №7.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-97>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18.11.2008 N 130. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9403>

Положення про трудовий арбутраж : Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 135. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS9569.html

Положення про посередника: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 133. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9521>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9. <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS96005>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Тема № 13. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю за законодавством України та ЄС

Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю потрібно розглядати як діяльність компетентних державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників. У процесі цієї діяльності, вони попереджують і виявляють порушення законодавства про працю з боку роботодавця, чи уповноважених ним осіб, поновлюють трудові права працівників та притягують до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Вивчаючи дану тему, слід визначити різницю між державним наглядом і громадським контролем. Необхідно визначити які органи здійснюють державний нагляд та громадський контроль у законодавстві України та ЄС. Разом з тим, потрібно визначити функції профспілкової організації та трудового колективу щодо організації та здійсненні контролю за додержанням законодавства про працю.

Розглядаючи відповідальність осіб винних за порушення норм трудового законодавства, необхідно визначити види, підстави і умови адміністративної, кримінальної відповідальності таких осіб.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Державний нагляд і громадський контроль. Розмежування понять.
2. Органи, які здійснюють державний нагляд за законодавством України та ЄС.
3. Органи, які здійснюють громадський контроль за законодавством України та ЄС. Повноваження трудового колективу і первинної профспілкової організації підприємства, установи, організації по контролю за додержанням законодавства про працю.
4. Відповідальність осіб винних у порушенні норм з охорони праці (кримінальна, адміністративна відповідальність).

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: державний нагляд, громадський

контроль.

Практичні завдання:

1. Різниця між поняттями „державний нагляд” та „громадський контроль”.
2. Складіть схему державних органів, які ведуть контроль і нагляд за дотриманням законодавства про охорону праці.

Література:

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. Ст. 128-143.

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.

Про захист у судовому порядку права на працю. *Право України*. 2018. №2. С. 257-258.

Середа О.Г. Оптимізація системи суб'єктів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю. Форум права. 2014. №1. С.439-442.

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. Ст. 110-122.
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Про Державний комітет України з нагляду за охороною праці : Указ Президента України від 18.09.2002 № 834/2002. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834/2002>

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014р. № 442 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>

Положення про Державну службу України з питань праці Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015р. № 96 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>